Moscou : « vérité » officielle et rumeurs

Dans une ambiance de 1er Mai très traditionnelle, les autorités soviétiques ont tout fait pour minimiser l'accident. Avec un certain succès auprès de la population, qui se pose tout de même des questions.

MOSCOU :
Charles LAMBROSCHINI

Le gouvernement soviétique a annoncé hier que dix-huit blessés de l'accident de Tchernobyl se trouvent dans un état grave. Le communiqué qui a été diffusé par l'agence *Tass* ne laisait aucune allusion aux bilans précédents : les deux morts et les cent quatre-vingt-dix-sept blessés avoués mardi, puis mercredi. Seul autre détail dans ce bref bilan médical : *« Il n'y a aucun étranger parmi les personnes affectées. »*

Poursuivant leur politique de l'information au goutte à goutte, les autorités ont donc publié leur quatrième texte officiel depuis lundi. Ce communiqué, qui ne comprenait que dix lignes, ajoutait : *« La radioactivité dans l'enceinte de la centrale a diminué d'une fois et demie à deux fois. »* Avec cette dernière touche *« les travaux continuent pour décontaminer la zone autour de la centrale »*.

Un peu plus tôt, *Tass* avait indiqué que les ambassadeurs de Grande-Bretagne, de Finlande et des Pays-Bas, les chargés d'affaires de France et d'Autriche avaient rencontré le premier vice-ministre des Affaires étrangères, Anatoly Kovalev. *« Sur instruction du gouvernement soviétique, celui-ci les a informés des mesures prises pour éliminer les conséquences de l'accident. »*

Les diplomates se sont entendu dire que l'incendie du réacteur avait été éteint. Kovalev, qui était entouré du président du comité d'État pour l'énergie atomique et du ministre de l'Éducation supérieure, s'est attaché à donner de l'accident une explication que certains spécialistes jugent trop banale pour être totalement convaincante. La cause première serait une panne électrique générale. Du coup, les systèmes de secours pour l'alimentation et le refroidissement n'ont pas fonctionné. L'explosion a été ensuite provoqué par une accumulation d'hydrogène. Heureusement une seule *« pastille »* du combustible nucléaire a fondu, les techniciens étant parvenus à isoler rapidement les autres éléments.

La volonté d'apaisement est manifeste. Mais elle se trouve contredite par des rumeurs, évidemment impossibles à vérifier, qui, jour après jour, font état de lourdes pertes en vies humaines. Notamment à Kiev, la capitale de l'Ukraine, qui se trouve à 130 km au sud de la centrale. Trois Français, professeurs dans cette ville, qui sont arrivés jeudi à Moscou, ont raconté que selon leurs interlocuteurs soviétiques l'accident s'est soldé par au moins cinquante morts. Toute l'équipe de techniciens en service au moment de l'explosion aurait été tuée sur le coup.

Les enseignants ont aussi affirmé que des autobus avaient été réquisitionnés et rassemblés dans une gare routière non loin de leur logement. L'un deux a déclaré que d'importants mouvements de camions militaires avaient été remarqués aux approches de Kiev, dans la nuit de lundi à mardi. Tout cela confirmerait les estimations des ambassades occidentales qui chiffrent le nombre des évacués à plus de 25 000.

La veille un étudiant français avait parlé d'un bilan de cinq cents morts. Membre d'un groupe d'élèves ingénieurs de la région de Lyon qui venait de terminer un stage à Kiev, il a confié au bureau de l'A.F.P. à Moscou qu'il tenait ce renseignement d'une source médicale. *« Une section entière d'un hôpital de Kiev a été transformée en zone stérile pour y accueillir les enfants de la région de la centrale qui ont été atteints par les radiations »*.

Quoi qu'il en soit, la population soviétique semble prendre la situation avec philosophie. Largement ignorant des questions nucléaires puisqu'il n'y a évidemment pas de mouvement écologiste pour lui fournir des renseignements que les autorités se sont toujours gardé de donner, l'homme de la rue prend au pied de la lettre les déclarations du gouvernement. Une connaissance nous a dit : *« Nos dirigeants savent ce qu'ils font. »*

La télévision soviétique a montré cette photo de la partie endommagée du réacteur de Tchernobyl.

Défilé traditionnel

La routine des cérémonies du 1er Mai n'a pas changé. Kiev n'a pas annulé le défilé traditionnel. A Moscou, la parade sur la place Rouge a mobilisé les mêmes masses en service commandé que d'habitude. Les cohortes des travailleurs de la capitale se sont écoulées au pied du mausolée de Lénine d'où Gorbatchev, entouré du Politburo, les saluait de la main. Les manifestants brandissaient notamment des pancartes fustigeant les États-Unis : *« Honte à l'impérialisme américain »*, *« Non au terrorisme d'état de Washington »*.

Seule différence : les slogans traditionnels célébrant l'utilisation de l'atome à des fins pacifiques avaient disparu. Bref, comme l'avait souligné le présentateur du journal télévisé, qui avait lu mercredi devant les caméras le troisième communiqué, les étrangers exagèrent. Il n'y pas eu de dommages massifs. Aux deux morts annoncées mardi, le nouveau texte officiel ajoutait cent quatre-vingt-dix sept blessés, dont quarante-neuf déjà sortis de l'hôpital. Pour preuve complémentaire, la télévision a montré une photo de la centrale où, selon le présentateur, les dégâts se limitent à l'écroulement du toit et des murs du bâtiment abritant l'un des quatre réacteurs.

A Moscou, la plupart des ambassades occidentales préfèrent ne pas courir de risque. Le compteur Geiger n'a décelé aucune trace de radiation sur les Français rentrés de Kiev.

Ch. L.

Moskva: oficiální „pravda“ a fámy

Ve velmi tradiční atmosféře 1. května dělaly sovětské úřady vše pro bagatelizaci nehody. Což má u populace určitý úspěch, i když i ta si klade otázky.

Moskva: **Charles Lambroschini**

Sovětská vláda včera oznámila, že osmnáct zraněných černobylskou nehodou je ve vážném stavu. Úřední oznámení, které bylo rozšířeno agenturou Tass, nijak neodkazuje k předchozí bilanci: dva mrtvé a sto devadesát sedm zraněných přiznaných v úterý, poté ve středu. Pouze jediný nový detail v tomto stručném lékařském zhodnocení: „mezi zasaženými osobami není žádný cizinec.“

Úřady, které nadále pokračují v informování po kapkách, od pondělí zveřejnily svůj čtvrtý oficiální text. Toto úřední oznámení o deseti řádcích dodává: „Radioaktivita v přímo v elektrárně se snížila jeden a půl krát až dvakrát“, a uzavírá „pokračují práce na dekontaminaci zóny kolem elektrárny“.

O trochu dříve Tass naznačil, že se velvyslanci Velké Británie, Finska a Nizozemí a chargé d´affaire Francie a Rakouska setkali s prvním náměstkem ministra zahraničních věcí Anatolijem Kovalevem. „Ten je podle instrukcí sovětské vlády informoval o opatřeních, jež vláda přijala k eliminaci následků nehody“.

Diplomaté se nechali slyšet, že požár reaktoru byl uhašen. Kovalev, který byl doprovázen předsedou Státního výboru pro jadernou energii a ministrem pro vysoké školství, podal vysvětlení nehody, které někteří specialisté považují za příliš jednoduché na to, aby bylo plně přesvědčivé. První příčinou byl celkový elektrický výpadek. Z toho důvodu nefungovaly záchranné napájecí a chladicí systémy. Explozi následně vyvolal nahromaděný vodík. Naštěstí se roztavila jediná tyč jaderného paliva, ostatní články technici dokázali rychle izolovat.

Je tu jasná snaha k uklidnění situace. Tu však popírají fámy, jež samozřejmě nelze ověřit, které den za dnem vypočítávají těžké ztráty na lidských životech, zejména v hlavním městě Ukrajiny Kyjevě, které se nachází 130 kilometrů jižně od elektrárny. Tři Francouzi, profesoři v tomto městě, kteří ve čtvrtek dorazili do Moskvy, vylíčili, že podle jejich sovětských kolegů měla nehoda přinejmenším padesát lidských obětí. „Celá skupina techniků, která byla ve službě ve chvíli exploze, byla na místě zabita.

Vyučující rovněž potvrdili, že byly zabaveny autobusy a shromážděny na autobusovém nádraží nedaleko jejich místa ubytování. Jeden z nich pak prohlásil, že v noci z pondělí na úterý byly na příjezdech do Kyjeva zaznamenány značné přesuny vojenských nákladních vozidel. To vše potvrdilo odhady západních ambasád, které vyčíslily počet evakuovaných na více než 25 000.

Den předtím mluvil francouzský student o počtu pěti set mrtvých. Člen skupiny studentů inženýrství z lyonského regionu, který právě dokončil stáž v Kyjevě, se svěřil kanceláři AFP v Moskvě, že obdržel tuto zprávu z lékařského zdroje. „Celá část nemocnice v Kyjevě byla proměněna ve sterilní zónu, aby mohla přijmout děti z oblastí elektrárny zasažených zářením“.

Ať je to, jak chce, vypadá to, že sovětská populace bere situaci s klidem. Lidé jsou naprosto neznalí problémů jaderné energetiky, protože zde zjevně neexistuje ekologické hnutí, aby je zásobilo informacemi, které úřady neustále odmítají vydat, proto obyčejný člověk ulice bere doslovně prohlášení vlády. Jeden známý nám doslova řekl: „Naši vládcové vědí, co dělají“.

Tradiční průvod

Rutina oslav 1. máje se nezměnila. Kyjev tradiční přehlídku nezrušil. V Moskvě přehlídka na Rudém náměstí mobilizovala do služby stejné masy jako obvykle. Kohorty pracujících hlavního města pěšky proudily k Leninovu mauzoleu, kde jim Gorbačov obklopený politbyrem kynul na pozdrav. Manifestující mávali zejména transparenty pranýřujícími Spojené státy: „Hanba americkému imperialismu“, „Ne washingtonskému státnímu terorismu“.

Je tu však jeden rozdíl: tradiční slogany oslavující využití atomu k mírovým cílům zmizely. Zkrátka, jak zdůraznil televizní redaktor, který četl ve středu před kamerami třetí prohlášení, cizinci přehánějí. Nejsou žádné velké škody. Ke dvěma mrtvým oznámeným v úterý nový oficiální text přidal sto devadesát sedm zraněných, z nichž čtyřicet devět již opustilo nemocnici. Jako doplňující důkaz televize ukázala fotografii elektrárny, na které se podle redaktora škody omezují na zhroucenou střechu a stěny ochranné budovy, v níž se nacházel jeden ze čtyř reaktorů.

V Moskvě se většina západních ambasád raději vyhýbá riziku. Geigerův počítač neukázal žádnou stopu radiace na Francouzích vracejících se z Kyjeva.

Ch. L.

Sovětská televize ukázala tuto fotografii poškozené části černobylského reaktoru.

L'Europe se défend

Les Européens s'organisent face aux dangers des accidents nucléaires. En France, toute trace de radioactivité anormale a disparu. Mais la situation reste confuse aux Pays-Bas et en R.F.A.

Les sept pays les plus industrialisés du monde viennent d'adopter, à Tokyo, une position commune sur les problèmes du nucléaire et les implications de l'accident de la centrale de Tchernobyl. Mais, s'ils sont moins industrialisés, d'autres pays estiment qu'ils ont aussi leur mot à dire sur la question.

C'est pourquoi des experts atomiques de neuf pays européens se réunissent en urgence, aujourd'hui, au siège européen de l'Organisation mondiale de la santé (O.M.S.), à Copenhague, pour analyser la situation créée à la suite de l'accident nucléaire soviétique.

Ces scientifiques de haut rang, invités par l'O.M.S., sont des spécialistes de la météorologie, de la protection des radiations et de ses effets biologiques, de la technologie des réacteurs, des procédures de secours, de la santé publique et de la psychologie.

Ils viennent de Pologne, de Hongrie, d'U.R.S.S., d'Italie, de R.F.A., de France, du Danemark, de Suède et de Grande-Bretagne. « *Ils sont invités en tant qu'experts, sur la base de leurs expertises et de leurs connaissances, et ne sont donc pas des représentants officiels de leurs pays* », a indiqué le porte-parole de l'O.M.S. à Copenhague, Marc Danzon.

Des organisations internationales comme l'Agence internationale pour l'énergie atomique (A.I.E.A.) et la F.A.O. participent à la réunion.

D'autre part, d'autres experts, appartenant aux douze pays de la C.E.E. et de la Commission européenne, se sont réunis, hier après-midi, à Bruxelles. Objet de la réunion : étudier les conséquences sur l'environnement et sur les importations alimentaires en provenance des pays d'Europe de l'Est de la catastrophe nucléaire.

Des lois capricieuses

Ces experts ont échangé des informations et envisagé notamment la possibilité de coordonner les contrôles sanitaires sur les importations de produits agricoles.

Pour l'instant, le Danemark et l'Italie sont les deux seuls pays de la C.E.E. ayant pris des mesures restrictives sur leurs importations alimentaires.

La C.E.E. importe, notamment, des pays de l'Est de la viande et des animaux vivants, des légumes, des préparations alimentaires, des graines oléagineuses et des graisses et huiles.

En Europe, les conséquences de l'accident se font toujours sentir par la radioactivité de l'air, de la terre ou de l'eau. Ces concentrations radioactives obéissent à des lois météorologiques et microclimatiques capricieuses.

Ainsi, la radioactivité en France est revenue dimanche – à 18 heures – à une valeur voisine de ce qu'elle était avant l'accident. Et, hier, le Service central de protection contre les radiations ionisantes (S.C.P.R.I.) annonçait, à Paris, dans un communiqué :

« *L'élévation passagère de la radioactivité atmosphérique, qui s'était produite à partir du 30 avril, a maintenant disparu. Elle est en voie de décroissance pour les autres éléments du milieu.* »

Toutefois, note le communiqué du professeur Pierre Pellerin, « *une certaine activité peut apparaître encore quelques jours dans l'eau de pluie, où une brusque augmentation locale temporaire peut se manifester lorsque les orages « lessivent » l'atmosphère et dans les végétaux et le lait. Cette radioactivité, insignifiante sur le plan de la santé publique, ne peut que diminuer rapidement car ses deux principaux constituants, le tellure 132 et l'iode 131, ont respectivement trois et huit jours de période d'activité.* »

Mais la radioactivité persiste et même augmente dans certaines régions d'autres pays.

Ainsi, une augmentation de la radioactivité au sol a été enregistrée dans le nord de la Grande-Bretagne. En raison des pluies, son niveau est de dix fois supérieur à celui enregistré dans le sud. Mais cette concentration ne présente aucun danger pour la santé.

En R.F.A., le taux de radioactivité dans l'air continue de baisser. Toutefois, celle-ci reste supérieure à la normale dans plusieurs régions sud et de l'ouest du pays. C'était notamment le cas dans les villes de Essen, Regensbourg et Munich. A Hambourg, les autorités ont conseillé à la population de se protéger d'averses éventuelles.

Meuse irradiée en Hollande

A Berlin-Ouest, la situation est plus sérieuse. Dimanche, le taux de radioactivité dans l'air a *fortement* augmenté selon l'Office de protection de l'environnement. Au point qu'il a recommandé aux enfants et aux femmes enceintes de ne pas sortir des maisons. Aux Pays-Bas, le degré de radioactivité de l'eau du Rhin, de la Meuse et de l'Ijsselmeer – destinée notamment à l'approvisionnement en eau potable du pays – a augmenté de vingt-quatre à quatre-vingts fois par rapport à la normale. L'augmentation la plus spectaculaire s'est produite dans les eaux de la Meuse, où la radioactivité *habituelle* de 163 becquerels (unité de radiation) par mètre cube a monté jusqu'à 13 000 becquerels au mètre cube. Mais, pour le moment, cette situation ne présenterait pas de danger pour la santé publique.

Tandis que l'Europe et les pays industrialisés se mobilisent pour pouvoir conjointement faire face à une nouvelle catastrophe, l'U.R.S.S. a enfin répondu aux pressantes demandes mondiales d'informations en invitant le directeur général de l'Agence internationale de l'énergie atomique (A.I.E.A.), Hans Blix, un Suédois, à Moscou. Celui-ci a quitté, hier matin, Vienne, siège de l'I.I.E.A., pour la capitale soviétique.

Francis PUYALTE

Un médecin américain opère des russes

Le Dr Robert Gale, spécialiste américain des greffes de la moelle osseuse, a annoncé qu'il avait commencé à opérer des victimes soviétiques de l'accident de la centrale de Tchernobyl.

Des Soviétiques dont la moelle osseuse avait été atteinte par les radiations nucléaires provoquées par l'accident ont été hospitalisés à Moscou pour y être traités, a ajouté le spécialiste, cité hier par le *Los Angeles Times*.

Evropa se brání

Evropané se sjednocují tváří v tvář k nebezpečí jaderných nehod. Ve Francii všechny stopy po abnormální radioaktivitě zmizely. Situace je však nadále nejasná v Nizozemí a SRN.

Sedm nejprůmyslovějších zemí světa právě zaujalo v Tokiu společný postoj vůči problémům jaderné energie a důsledkům nehody černobylské elektrárny. Ale ostatní, byť méně industrializované země se domnívají, že mají k otázce také co říci.

Z tohoto důvodu se jaderní odborníci z devíti evropských zemí dnes narychlo setkávají v evropském sídle Světové zdravotnické organizace (SZO) v Kodani, aby analyzovali situaci vzniklou následkem nehody sovětské jaderné elektrárny.

Tito vysoce postavení vědci, jež vyzvala SZO, jsou specialisté na meteorologii, ochranu proti záření a jeho biologických důsledkům, na technologie reaktorů, na postupy při pomoci a na veřejné zdraví a psychologii.

Pocházejí z Polska, Maďarska, SSSR, Itálie, SRN, Francie, Dánska, Švédska a Velké Británie.

„Jsou pozváni jako odborníci, na základě jejich odborností a znalostí, a nejsou tedy oficiálními představiteli svých zemí," naznačil kodaňský mluvčí SZO Marc Danzon.

Schůze se účastní mezinárodní organizace jako Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE) a Organizace pro výživu a zemědělství (FAO).

Na druhé straně jiní odborníci, kteří vzešli z dvanácti zemí EHS a Evropské komise, se včera odpoledne sešli v Bruselu. Předmětem setkání bylo studium důsledků jaderné katastrofy na životní prostředí a na potravinové dovozy ze zemí východní Evropy.

Rozverné zákonitosti

Tito odborníci si vyměnili informace a zejména uvážili možnost koordinování zdravotních kontrol dovozu zemědělských produktů.

V této chvíli jsou Dánsko a Itálie jedinými zeměmi EHS, které přijaly restriktivní měření na své potravinové dovozy.

EHS z východních zemí dováží zejména maso a živá zvířata, zeleninu, potravinové přípravky, olejová semena, tuky a oleje.

V Evropě jsou následky nehody stále pociťovány v radioaktivitě vzduchu, země nebo vody. Tyto radioaktivní koncentrace se podřizují rozvernosti meteorologických a mikroklimatických zákonitostí.

Například radioaktivita se ve Francii v sobotu v 18 hodin vrátila na hodnotu blízkou té, která byla před nehodou. A včera vydala Ústřední služba ochrany proti ionizujícímu záření (ÚSOPIZ)

v Paříži toto prohlášení: „Přechodné zvýšení atmosférické radioaktivity, které se objevilo po 30. dubnu, nyní zmizelo. Neustále se zmenšuje směrem ke středovým hodnotám.“

Nicméně, poznamenává úřední zpráva profesora Pierra Pellerina, „určitá aktivita se ještě může několik dní objevovat v dešťové vodě, kde se může projevit dočasné prudké lokální zvýšení, když bouřky „čistí“ atmosféru, a také v rostlinách a v mléce. Tato radioaktivita, na úrovni veřejného zdraví nevýznamná, se nejspíš rychle sníží, poněvadž její dvě hlavní složky, tellur 132 a jód 131, mají tří, respektive osmidenní dobu aktivity.

Ale radioaktivita přetrvává a dokonce se zvyšuje v některých regionech ostatních zemí.

Zvýšení radioaktivity při zemi bylo například zaznamenáno na severu Velké Británie. Kvůli dešťům je její úroveň desetkrát vyšší než ta, která byla naměřena na jihu. Tyto koncentrace ale nepředstavují pro zdraví žádné nebezpečí.

V SRN úroveň vzdušné radioaktivity průběžně klesá. Ta však zůstává nadále zvýšená oproti normálu v několika regionech na jihu a západě země. To byl případ zejména měst Essen, Řezno a Mnichov. V Hamburgu úřady doporučily obyvatelům chránit se před případnými lijáky.

Ozářená Máza v Holandsku

V západním Berlíně je situace vážnější. Podle Kanceláře ochrany životního prostředí koncentrace radioaktivity v neděli *silně* vzrostla. Z tohoto důvodu doporučila dětem a těhotným ženám nevycházet z domů. V Nizozemí se úroveň radioaktivity v Rýnu, Máze a IJsselmeeru – určených zejména k zásobování země pitnou vodou – zvětšila v porovnání s normálem čtyřiadvacet- až osmdesátkrát. Nejviditelnější zvýšení se objevilo ve vodách Mázy, kde obvyklá radioaktivita 163 becquerelů (jednotka radiace) na metr krychlový vystoupala až ke 13 000 becquerelů na metr krychlový. Pro tuto chvíli ale situace nepředstavuje nebezpečí pro zdraví obyvatel.

Zatímco se Evropa a průmyslové země mobilizují, aby mohly společně čelit nové katastrofě, SSSR konečně odpověděl na celosvětové naléhavé žádosti o informace a pozval do Moskvy Švéda Hanse Blixe, ředitele Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE). Ten včera ráno opustil Vídeň, sídlo MAAE, aby odjel do sovětského hlavního města.

Francis PUYALTE

Americký lékař operuje Rusy

Dr. Robert Gale, americký specialista na transplantace kostní dřeně, oznámil, že začal operovat sovětské oběti nehody v černobylské elektrárně.

Sověti, jejichž kostní dřeň byla poškozena jaderným zářením vyvolaným nehodou, byli kvůli léčení hospitalizování v Moskvě, dodal specialista, citován včerejšími *Los Angeles Times.*

Tchernobyl : c'est bien une tragédie

L'aveu soviétique

Les media de Moscou donnent des détails de plus en plus précis sur l'ampleur dramatique de l'accident à la centrale nucléaire où l'incendie du réacteur n'a pu être maîtrisé. Des révélations qui contredisent totalement la thèse officielle du Kremlin et prouvent que la panique commence à gagner la population, comme notre envoyé spécial permanent a pu le constater.

MOSCOU :
Charles LAMBROSCHINI

La propagande soviétique ne recule devant rien : cette photo officielle représente, affirme le texte l'accompagnant, quelques-uns des cent cinquante ouvriers travaillant à la centrale de Tchernobyl, lors d'un séjour dans une maison de repos de Kiev. Leur mine réjouie est censée prouver à quel point ils sont ravis de leur sort...

Le train de Kiev vient d'arriver à Moscou. Aux fenêtres des compartiments, il y a des visages d'enfants par centaines : des bébés et des gamins dont les plus âgés ne dépassent pas douze ans.

Cette impression est confirmée quand la foule descend sur le quai. Pour une bonne moitié, il s'agit de gosses. La proportion des femmes est également importante : de jeunes mères souvent enceintes et des grand-mères. Les rares hommes ont l'âge de la retraite. Une vieille dame voûtée, le visage emmitouflé dans un châle, avance avec quatre enfants : elle tient la main des deux plus petits qui s'accrochent aux deux plus grands. Ils n'ont pas d'autres bagages que des sacs de gymnastique.

Tous ces gens n'ont pas l'air de passagers. Ce sont bien des réfugiés. Ils ont les traits tirés de fatigue et l'air ahuri. Quelques femmes ont les yeux rouges. Sur le quai, il y a plus de cartables ficelés à la hâte que de vraies valises.

Pas de cris, peu de conversations : les gens semblent trop désorientés pour parler. Seulement quelques mots étouffés quand ils embrassent les amis et les parents de Moscou : « *Tu ne peux pas imaginer ce qui se passe.* » Le nom de Tchernobyl n'est pas prononcé mais on entend : « *Il paraît que la biélorussie est aussi affectée et la Pologne et la Roumanie.* » Une autre voix : « *Dès que j'ai compris, j'ai décidé de partir avec les enfants.* »

Je m'approche d'une femme qui attend sur le quai, la main sur l'épaule d'un petit garçon. « *Pourquoi avez-vous quitté Kiev ?* » regard embarassé, elle a reconnu l'étranger : « *J'ai voulu profiter des fêtes de la victoire pour venir en vacances à Moscou.* » Sa voisine, qui a assis deux enfants sur un tas de paquets, est plus audacieuse : « *La situation à Kiev est difficile. J'ai eu beaucoup de mal à trouver des billets.* »

Un agent de police s'approche : « *Laissez ces gens tranquilles. Vous êtes passible de l'article 178 du code pénal qui réprime le houliganisme.* »

La consigne n'est toujours pas à la franchise. Pourtant la presse livre de plus en plus de détails à ses lecteurs. Hier la « Pravda » avouait que la population de Kiev est nerveuse : « *Les parents s'inquiètent pour leurs enfants... Il y a des queues aux guichets des gares et à l'aéroport. Des douzaines de trains supplémentaires ont été programmés ainsi que des avions d'aéroflot.* »

Le journal « Izvestia » a annoncé que chaque personne quittant la capitale ukrainienne devait subir un contrôle de radiation. Ce travail est effectué par des équipes spéciales qui parcourent les gares, les stations d'autobus, les aéroports. « Izvestia » révèle que les autorités ont demandé que les enfants soient confinés dans les appartements pour éviter les risques de contamination à l'air libre et qu'elles envisagent d'avancer la date des vacances d'été. La vente dans les rues de boissons, de glaces, de gâteaux a été interdite. Tous les produits alimentaires sont mesurés par le compteur Geiger avant de pouvoir être mis en vente.

Encore la défensive

Plusieurs articles semblent contredire les propos apaisants qui avaient été tenus à Moscou lors de la conférence de presse de mardi. La situation à la centrale reste inquiétante. La « Pravda » remarque : « *Non, malheureusement le combat n'est pas terminé. Il continue et des milliers de gens se battent avec plus d'énergie encore que dans les jours précédents.* ». Yevgueny Velikhov, le vice-président de l'Académie des sciences, qui est l'un des responsables sur place, se garde de tout triomphalisme. Au reporter du journal qui lui disait : « *L'atmosphère ici me rappelle mes années de guerre quand l'Etat major préparait une offensive* », Velikhov a répliqué : « *Malheureusement, nous en sommes encore à la défensive* ».

La « Pravda » laisse entendre que le risque de « syndrome chinois » n'est pas à écarter : la masse du réacteur pourrait bien être en train de percer le plancher de béton de la centrale pour se répandre sous la terre. Velikhov a déclaré : « *Nous attaquons aussi le réacteur par en dessous.* »

Ces propos semblent confirmer les renseignements en provenance de R.F.A. selon lesquels des experts allemands du centre de recherches « *Atomic Forum* » ont été approchés par un collègue soviétique demandant comment neutraliser ce danger de diffusion. L'affaire est d'autant plus préoccupante que les matières radioactives du quatrième réacteur pourraient dériver vers le troisième, auquel il est relié par tout un réseau de conduites.

Enfin, les journalistes de la « Pravda » décrivent les travaux à l'extérieur de la centrale. Des hélicoptères de l'armée continuent d'ajouter à l'édredon de 4 000 tonnes, qui recouvre déjà le réacteur, en lâchant sur lui du sable, de l'argile et du plomb. Des remparts de terre sont en cours de construction le long de la rivière Pripyat, à côté de la centrale. Il s'agit d'éviter que des déchets radioactifs ne s'écoulent jusqu'à l'eau et de là dans le fleuve Dniepr qui traverse Kiev.

Un combat sans ligne de front

Autre effort de « *transparence* » : un groupe de journalistes, dont une demi-douzaine d'Occidentaux, a été invité à se rendre en Ukraine. Partis hier, ils devraient visiter Kiev, les centres d'accueil des personnes évacuées, et peut-être le périmètre de sécurité de trente kilomètres qui a été vidé de sa population.

Mais la priorité est quand même à la propagande. Les articles sont tous écrits dans le style héroïque des reportages de la « *grande guerre patriotique* ». Le journal « *Sovietskaya Rossya* » titre : « *Un combat sans ligne de front* ».

Pour les nouvelles les plus sombres, les sources sont étrangères. L'agence yougoslave « *Tanjug* » a annoncé qu'un troisième technicien de la centrale était mort : « *Il a succombé aux radiations qui se sont échappées au moment de l'accident.* »

Un diplomate occidental de haut rang a confié hier à la presse étrangère que l'évacuation des 30 000 habitants de la ville de Tchernobyl, à vingt kilomètres de la centrale, n'avait débuté qu'une semaine après l'accident pour se terminer le 6 mai. Pour les environs immédiats, il avait fallu, de l'aveu même des Soviétiques, quelque trente-six heures. Confusion ou erreur sur les dimensions de la catastrophe : pour Tchernobyl, la décision n'a été prise qu'au moment de la visite du premier ministre Ryjkhov, le 2 mai.

Ce même diplomate insiste : « *D'après les photos des dégâts, le bilan des pertes doit être plus élevé que les deux morts officiellement annoncés.* »

Le seul expert étranger qui ne s'inquiète pas, c'est celui que le Quai d'Orsay a envoyé à Moscou pour informer la communauté française. Conseiller du Haut-Commissariat à l'énergie atomique, le professeur Henri-Paul Jammet estime qu'il n'y a rien à craindre puisque les autorités soviétiques jurent qu'elles prennent toutes les précautions. Devant plus de deux cents Français rassemblés dans le grand salon de l'ambassade, il a même refusé de donner tout détail sur les chiffres indiqués par ses interlocuteurs soviétiques, s'estimant lié par une obligation de discrétion.

L'affaire s'est mal terminée pour le professeur Jammet. Deux diplomates l'ont publiquement pris à partie, le sommant d'endosser ses responsabilités.

C. L.

Černobyl: je to opravdu tragédie

Sovětské doznání

Moskevská média nabízí přesnější a přesnější detaily dramatické šíře nehody v jaderné elektrárně, ve které ještě nebyl zvládnut požár reaktoru. Náš stálý zvláštní zpravodaj zjistil, že tu jsou odhalení, která zcela odporují oficiální tezi Kremlu a dokazují, že obyvatelstvo začíná podléhat panice.

Moskva: **Charles LAMBROSCHINI**

Do Moskvy přijíždí vlak z Kyjeva. V oknech kupé jsou po stovkách obličeje dětí: nemluvňata i větší děti, z nichž nejstarším není více než dvanáct let.

Tento dojem je potvrzen, když dav vystupuje na perón. V dobré polovině se jedná o děti. Počet žen je také vysoký: mladé, často těhotné matky, a babičky. Vzácně se vyskytující muži jsou důchodového věku. Stará shrbená dáma s obličejem zachumlaným v šátku jde kupředu se čtyřmi dětmi: drží ruku dvou nejmenších, kteří se drží dvou největších. Mají jen pytlíky na tělocvik (baťůžky).

Všichni tito lidé nevypadají jako pasažéři. Jsou to opravdu uprchlíci. Mají napjaté rysy z vyčerpání a vypadají zmateně. Několik žen má červené oči. Na nástupišti je víc ve spěchu svázaných aktovek, než opravdových zavazadel.

Není slyšet žádný křik a jen několik málo rozhovorů: lidé vypadají příliš dezorientovaně na to, aby mluvili. Jen několik přidušených slov, když objímají moskevské přátele a rodiče: *„Nedovedeš si představit, co se děje.“* Jméno Černobylu není vysloveno, ale je slyšet: *„Vypadá to, že Bělorusko je také zasaženo, i Polsko a Rumunsko.“* Jiný hlas: *„Jakmile jsem pochopil, rozhodl jsem se odjet i s dětmi odjet.“*

Blížím se k ženě, která čeká na nástupišti s rukou na rameni malého chlapce. *„Proč jste opustila Kyjev?“* Rozpačitý pohled, rozeznala cizince: *„Chtěla jsem využít oslav vítězství, abych mohla jet na prázdniny do Moskvy.“* Její sousedka, která posadila dvě děti na hromadu balíků, je troufalejší: *„Situace v Kyjevě je složitá. Dalo mi dost práce, než jsem sehnala jízdenky.“*

Blíží se policejní příslušník: „*Nechte ty lidi na pokoji. Podléháte článku 178 trestního zákoníku o potírání chuligánství.“*

Instrukce zní nepodávat přesné zprávy. Přesto tisk prozrazuje svým čtenářům čím dál více podrobností. „Pravda“ včera přiznala, že kyjevské obyvatelstvo je nervózní: *„Rodiče se zneklidňují kvůli svým dětem… U nádražích a letištních pokladen jsou fronty. Byly naplánovány tucty dodatečných vlakových spojů, stejně jako letadel Aeroflotu.“*

Noviny „Izvestija“ oznámily, že každá osoba opouštějící ukrajinské hlavní město se bude muset podrobit radiační kontrole. Tuto práce vykonávají zvláštní čety, které prochází nádražími, stanicemi autobusů, letišti. „Izvestija“ prozradila, že úřady žádaly, aby se děti zdržovaly doma, aby se vyhnuly nebezpečí nákazy ve volném prostředí, a dokonce uvažují o předčasném vyhlášení letních prázdnin. Byl zakázán pouliční prodej nápojů, zmrzliny a zákusků. Všechny potravinářské výrobky jsou měřeny Geigerovým počítačem předtím, než mohou být dány do prodeje.

Ještě defenziva

Několik článků vyvrací proslovy, pronesené v Moskvě během úterní tiskové konference. Situace v elektrárně zůstává znepokojující. „Pravda“ poznamenává: *„Ne, boj bohužel není ukončen. Pokračuje a tisíce lidí se bijí s ještě větší vehemencí, než v předchozích dnech.“* Místopředseda Akademie věd Jevgenij Velichov, který je na místě jedním z odpovědných pracovníků, se zdržuje veškerého triumfalismu. Novinovému reportérovi, který mu řekl: *„Zdejší atmosféra mi připomíná válečná léta, když generální štáb připravoval ofenzivu,“* Velichov odvětil: *„Bohužel, ještě jsme v defenzivě.“*

„Pravda“ naznačuje, že se nedá vyloučit nebezpečí „čínského syndromu“: masa reaktoru by mohla velmi snadno prorazit betonovou podlahu elektrárny, a rozlít pod zem. Velichov prohlásil: *„Na reaktor útočíme také zespodu.“*

Tyto záměry potvrzují informace původem ze SRN, podle kterých němečtí odborníci z výzkumného centra „Atomic forum“ byli osloveni sovětským kolegou, který se dotazoval, jak toto nebezpečí rozšíření zneškodnit. Událost je o to znepokojivější, že radioaktivní látky ze čtvrtého reaktoru mohly být přeneseny ke třetímu, který je s ním propojen celou potrubní sítí.

Novináři z „Pravdy“ nakonec popisují práce vně elektrárny. Vojenské vrtulníky pokračují ve vršení čtyřtisícitunového poklopu, která už pokrývá reaktor, pomocí písku, jílu a olova. Vedle elektrárny se na březích řeky Pripjať budují ochranné valy ze zeminy. Jde o to vyhnout se riziku, aby radioaktivní odpad unikl až do vody a dále do řeky Dněpru, který protéká Kyjevem.

Boj bez frontové linie

Další úsilí o „transparentnost“: skupina novinářů, z nichž bylo půl tuctu ze Západu, byla pozvána, aby se dostavila na Ukrajinu. Vyrazili včera a navštíví Kyjev, přijímací centra evakuovaných osob a bezpečnostní třicetikilometrový okruh, odkud bylo odvezeno všechno obyvatelstvo.

Prioritou je ale jako vždy propaganda. Všechny články jsou psány v heroickém stylu reportáží z *„Velké vlastenecké války“*. Noviny „Sovětskaja Rossija“ uvádějí: *„Boj bez frontové linie.“*

Pouze zahraniční zdroje přinášejí ty nejpochmurnější zprávy. Jugoslávská agentura „Tanjug“ oznámila, že třetí elektrárenský technik zemřel: *„Podlehl ozáření, které uniklo přímo při nehodě.“*

Vysoce postavený západní diplomat se včera zahraničnímu tisku svěřil, že evakuace 30 000 obyvatel Černobylu, dvacet kilometrů od elektrárny, začala až týden po nehodě a byla ukončena 6. května. Na evakuaci bezprostředního okolí, dle doznání samotných Sovětů, bylo třeba nějakých šestatřicet hodin. Zmatek nebo chyba v odhadu rozměrů katastrofy: v případě Černobylu bylo rozhodnutí přijato až během návštěvy premiéra Ryžkova 2. května.

Stejný diplomat zdůrazňuje: *„Podle fotek zachycujících škody bude bilance ztrát vyšší než dva oficiálně oznámení mrtví.“*

Jediný zahraniční odborník, který se neznepokojuje, je ten, kterého francouzské ministerstvo zahraničí vyslalo do Moskvy, aby informoval francouzskou komunitu. Poradce Vysokého komisařství jaderné energie, profesor Henri-Paul Jammet se domnívá, že není čeho se obávat, jelikož sovětské úřady přísahají, že přijaly všechna opatření. Před více než dvěma sty Francouzů, shromážděných ve velkém salónu velvyslanectví, také odmítl předložit všechny podrobnosti ohledně čísel předložených svými sovětskými protějšky, neboť se považuje vázán povinností být diskrétní.

Pro profesora Jammeta událost skončila špatně. Dva diplomaté jej veřejně osočili a vyzvali, aby se začal chovat zodpovědně.

C.L.

Sovětská propaganda je všehoschopná: doprovodný text říká, že tato oficiální fotografie ukazuje několik ze sto padesáti dělníků pracujících v černobylské elektrárně, v okamžiku pobytu v odpočinkovém domě v Kyjevě. Úsměvy a spokojenost na jejich tvářích mají dokazovat, jak jsou spokojeni se svým osudem…

Polémique nucléaire :

Le gouvernement doit s'expliquer

Alain Carignon, ministre de l'Environnement, au « Figaro » : « Les Français ont droit à toute la vérité. »

Mea culpa

LA France est l'un des rares grands pays occidentaux dans lequel existe un consensus très large en faveur de l'électronucléaire. Après les réticences des années soixante-dix et les manifestations qui ont marqué la construction des usines de Fessenheim, Saint-Laurent-des-Eaux et surtout Creys-Malville, les passions ont fait place au réalisme. Les thèses écologiques se sont effondrées face à un programme courageux politiquement, justifié industriellement

Face à la polémique qui se développe sur l'ampleur exacte de la pollution provoquée en France par l'accident de Tchernobyl, le gouvernement a décidé de s'expliquer aujourd'hui au cours d'une conférence de presse tenue par les ministres intéressés à Matignon. Hier, dans une interview accordée au *Figaro*, Alain Carignon, ministre de l'Environnement, a affirmé qu'on doit « toute la vérité aux Français ».

● **Réunis à Bruxelles, les ministres des Affaires étrangères** des Douze sont parvenus à un accord boiteux sur les mesures commerciales à prendre à l'encontre de l'U.R.S.S. et de six pays de l'Est.

● **Six morts, trente-cinq blessés graves : c'est le nouveau bilan officiel** de la catastrophe, publié hier par Moscou. Des sanctions ont été prises contre des responsables de la région de Kiev, accusés de « manque de détermination » et d'« erreur d'évaluation de la situation » dans les heures qui ont suivi l'accident.

Pages 10 et 11 :
notre dossier et nos dépêches
L'interview du ministre de l'Environnement

Tchernobyl : les pays européens s'organisent

Alain Carignon : « On doit la vérité aux Français »

Avant la conférence de presse qui doit avoir lieu aujourd'hui à Matignon, le ministre de l'Environnement explique comment doit être assurée l'information du public sur la pollution radioactive.

Le gouvernement a décidé de prendre le « dossier Tchernobyl » à bras le corps pour apaiser la violente polémique qui se développe en France depuis quarante-huit heures. Après l'annonce de la création d'une « *structure interministérielle d'information* », dont le rôle sera de tenir les Français clairement informés de la pollution engendrée par l'explosion de la centrale nucléaire soviétique, une réunion au sommet sera suivie, cet après-midi à l'Hôtel Matignon, d'une conférence de presse des ministres concernés, à savoir Alain Madelin pour l'Industrie, Alain Carignon pour l'Environnement et Michèle Barzach pour la Santé.

Il leur faudra expliquer comment nous avons dû attendre dix jours avant d'apprendre, samedi à la télévision, que la radioactivité, auparavant annoncée comme de cinq à dix fois supérieure à la normale, au travers de communiqués restés très flous, avait en fait atteint en France, exactement comme dans les pays voisins, des valeurs jusqu'à 400 fois supérieures lorsque le nuage pollué est passé au-dessus de nous.

Alain Carignon a accepté en avant-première de répondre à nos questions. Pour lui, aucun doute, « *on doit la vérité totale aux Français...* »

QUESTION. – Qui va coordonner le dispositif d'information dont la création a été décidée par les pouvoirs publics ?

Alain Carignon. – Cette structure sera coordonnée par le ministre de l'Industrie, qui gère en France l'organisation des mesures concernant la radioactivité, mais, bien entendu, tous les autres ministères concernés par le problème y seront associés, le ministère de l'Environnement, ainsi, bien sûr, que la cellule.

Q. – Quel sera le rôle exact de cette structure ?

A. C. – Apporter ce qui a manqué jusqu'à présent. C'est-à-dire une coordination permanente, 24 heures sur 24 s'il le faut, de tout ce que l'on apprend à propos de l'accident de Tchernobyl et de ses conséquences pour nous.

Q. – Pensez-vous qu'elle sera efficace ?

A. C. – A mon avis, c'est un excellent dispositif ; non seulement elle sera disponible en permanence, mais elle diffusera l'information en tenant compte de trois éléments que je considère comme essentiels : la rapidité, la transparence et la contradiction. Ce dernier aspect, obtenu par des débats menés au sein même de la structure, me paraît absolument indispensable pour assurer la crédibilité de ce qui sera annoncé.

Alain Carignon : « C'est l'U.R.S.S. qui a pratiqué la rétention de l'information. » (Photographie C.P.D.)

Q. – Ne pensez-vous pas que jusqu'à présent l'information a pour le moins été mal distribuée ?

A. C. – Il faut souligner, en préalable qu'à cet égard la rétention de l'information a d'abord et surtout été pratiquée en U.R.S.S. Si les renseignements en provenance de Tchernobyl avaient été plus précis, nous aurions plus vite pu apprécier l'ampleur exacte de la catastrophe et nous préparer à informer en conséquence.

Maintenant, en ce qui concerne plus particulièrement la France, je crois que l'information a surtout été mal coordonnée et mal distribuée, mais sans aucune volonté délibérée de cacher des choses graves ; il faut rappeler que les mesures effectuées restent crédibles. C'est la rapidité de leur diffusion, non leur sérieux qui est mis en cause. Le problème vient du délai avec lequel elles ont été annoncées, non pas de leur nature inquiétante que l'on aurait voulu cacher. Il faut le souligner, en reste formel : il n'y a pas eu de risques avec les doses mesurées, qui restent très loin des seuils limites.

Q. – Pourquoi, alors, ne pas avoir été précis plus rapidement ?

A. C. – C'est le problème de fond : lorsqu'un scientifique parle, on trouve toujours que ses propos sont alambiqués, peu compréhensibles. Si c'est un homme politique, on pense qu'il ne dit pas forcément toute la vérité. Et si l'on se tait face à l'événement, c'est encore pire...

C'est pour ces raisons que la manière dont va fonctionner la structure d'information du ministère de l'Industrie devrait être particulièrement efficace : l'information sera pleinement disponible et sereinement débattue.

Q. – Doit-on dire toute la vérité aux Français ?

A. C. – On leur doit la vérité totale, quelle qu'elle soit. Dans un domaine aussi important, il ne peut y avoir ni secrets ni mensonges. Les Français sont adultes, et, à mon avis, après à comprendre les informations qu'on leur donne. Dans un pays aussi nucléarisé que le nôtre, tout ce qui concerne une catastrophe comme Tchernobyl doit être exprimé d'une manière aussi complète et compréhensible que possible, de façon à ce qu'ils soient à même de juger qu'ils n'ont pas été en danger. De façon, également, à ce qu'ils soient capables, si besoin est un jour, de comprendre pleinement la situation au cas où un autre accident du genre de celui-ci se produirait. En France, comme dans l'ensemble du monde occidental, les centrales nucléaires en service présentent un haut niveau de fiabilité, grâce à la multiplication des dispositifs de sécurité. Mais il n'en est pas de même pour certains réacteurs du type de celui de Tchernobyl qui existent dans les pays de l'Est.

Q. – Pensez-vous que, désormais, nous serons parfaitement tenus au courant ?

A. C. – C'est non seulement mon souhait, mais aussi mon sentiment : vous verrez, l'information va changer...

Propos recueillis par Jean-Paul CROIZE.

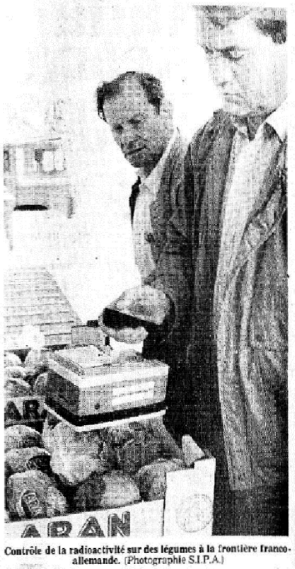

Contrôle de la radioactivité sur des légumes à la frontière franco-allemande. (Photographie S.I.P.A.)

Jaderná polemika:

Vláda se musí vyjádřit

Alain Carignon, ministr životního prostředí, pro Figaro: „Francouzi mají právo na celou pravdu.“

Vzhledem k polemice ohledně přesné míry znečištění, jež ve Francii vyvolala černobylská nehoda, se vláda rozhodla vysvětlit své stanovisko dnes v průběhu tiskové konference na úřadu

vlády za účasti zainteresovaných ministrů. Včera, v rozhovoru pro deník Le Figaro, ministr životního prostředí Alain Carignon prohlásil, že Francouzům se musí „říci celá pravda.“

Ministři zahraničních věcí Dvanáctky, kteří se sešli v Bruselu, dosáhli nepřesvědčivé shody ohledně obchodních opatření vůči SSSR a šesti východním zemím.

Šest mrtvých, pětatřicet vážně zraněných: to je nová oficiální bilance katastrofy, kterou včera zveřejnila Moskva. Byly přijaty sankce proti odpovědným osobám kyjevského regionu, které byly obviněny z „nerozhodnosti“ a „špatného vyhodnocení situace“ bezprostředně po nehodě.

Strany 10 a 11:

Naše složka a rychlé písemné zprávy

Rozhovor s ministrem životního prostředí

Černobyl: evropské země se spojují

Alain Carignon: „Francouzům dlužíme pravdu“

Před tiskovou konferencí, která by se měla dnes uskutečnit v sídle vlády, ministr životního prostředí vysvětluje, jak by měla být zajištěna informovanost veřejnosti ohledně radioaktivního znečištění

Vláda se rozhodla vzít „složku Černobyl“ do svých rukou, aby utišila prudkou polemiku, která se ve Francii rozvíjí už osmačtyřicet hodin. Poté, co bylo oznámeno, že bude vytvořena „meziministerská informační struktura“, jejíž role bude spočívat v jasném informování Francouzů ohledně znečištění způsobeného výbuchem sovětské jaderné elektrárny, proběhne toto odpoledne v sídle vlády vrcholné setkání a po něm bude následovat tisková konference dotčených ministrů, a sice Alaina Madelina za ministerstvo průmyslu, Alaina Carignona za ministerstvo životního prostředí a Michela Barzacha za ministerstvo zdravotnictví.

Budou muset vysvětlit, proč jsme museli čekat deset dní, než nám bylo v sobotním televizním vysílání oznámeno, že radioaktivita, již předtím deklarovaná jako pětkrát až desetkrát vyšší oproti normálu v podobě velmi nejasných úředních oznámení, zastihla Francii přesně jako v sousedních zemích s hodnotami až 400 krát vyššími, když nad námi šel znečištěný mrak.

Alain Carignon v předpremiéře souhlasil se zodpovězením otázek. Podle něj se bezpochyby „musí říci Francouzům úplná pravda…“

OTÁZKA – Kdo bude koordinovat informační mechanismus, o jehož vytvoření rozhodla vláda?

Alain Carignon – Tato organizace bude koordinována ministrem průmyslu, který má ve Francii na starosti opatření týkající se radioaktivity, ale samozřejmě budou přibrána všechna další ministerstva, kterých se problém týká, například ministerstvo životního prostředí bude součástí této skupiny také.

O. Jaký přesně bude úkol této organizace?

A. C. – Přinést to, co až doteď chybělo. To znamená stálou koordinaci, pokud bude nutné, tak i čtyřiadvacetihodinovou, všeho, co se dozvídáme ohledně černobylské nehody a jejích následků pro nás.

O. Myslíte si, že bude efektivní?

A. C. – Podle mého názoru je to skvělý mechanismus: nebude jen nepřetržitě použitelný, ale bude šířit informace, a u toho bude brát v potaz tři zásady, které vnímám jako zásadní: rychlost, průhlednost a oponování. Tato poslední zásada, získaná debatami vedenými v samém jádru organizace, mi připadá naprosto nepostradatelná pro zajištění věrohodnosti toho, co bude oznámeno.

O. Nemyslíte si, že až doteď byly informace přinejmenším špatně šířeny?

A. C. – Předem je nutno zdůraznit, že v tomto ohledu bylo zadržování informací uplatňováno zejména a hlavně v SSSR. Pokud by zprávy z Černobylu byly přesnější, mohli bychom rychleji odhadnout přesnou šíři katastrofy a podle toho se připravit na informování.

Nyní, a pokud jde zvláště o Francii, myslím, že informace byly hlavně špatně koordinované a špatně šířené, ale bez jakékoliv zlé vůle zatajovat důležité věci. Je nutné připomenout, že uskutečněná měření jsou důvěryhodná. Je to především rychlost jejich šíření, která je zpochybňována, nikoliv spolehlivost. Problém nastal kvůli zpoždění, s nímž byla oznamována, nikoliv kvůli jejich znepokojující povaze, kterou bychom chtěli skrývat. Toto je nutné zdůraznit. I nadále máme v této věci jasno: nebylo tu žádné riziko s naměřenými dávkami, které jsou stále velmi daleko do svých hranic.

O. Proč jste tedy neuvedli přesné informace rychleji?

A. C. – To je zásadní problém: když mluví odborník, máme vždy pocit, že jeho slova jsou strojená, málo pochopitelná. Pokud mluví politik, myslíme si, že neříká nutně celou pravdu. A pokud mlčí tváří v tvář k určité události, je to ještě horší…

Právě proto bude způsob, jímž bude fungovat informační soustava ministerstva průmyslu, obzvlášť účinný: informace budou dostupné a budou projednávány.

O. Má se Francouzům říci celá pravda?

A. C. – Je nutno jim ji říci celou, ať je jaká je. V takto důležité oblasti nesmí být tajností ani lží. Francouzi jsou dospělí a podle mého názoru schopní vstřebat informace, které jsou jim

předkládány. Rovněž v zemi s jadernými elektrárnami, jako je ta naše, musí být vše, co se týká katastrofy jako Černobyl, vysvětleno co nejkompletněji a nejpochopitelněji, jak jen to je možné, a takovým způsobem, aby všichni sami posoudili, že nebyli v nebezpečí. A také způsobem, aby byli schopni, pokud to bude kdy nutné, plně pochopit vážnost situace v případě další nehody takového druhu, jako se stala. Ve Francii, stejně jako v celém západním světě, představují díky vzrůstajícímu počtu bezpečnostních mechanismů fungující jaderné elektrárny vysokou úroveň spolehlivosti. Stejné to ale není v případech reaktorů stejného typu, jako v Černobylu, které existují ve východních zemích.

O. Myslíte si, že od nynějška budeme perfektně informováni?

A. C. – To není jen mé přání, ale také můj pocit: uvidíte, informování se změní…

Rozhovor vedl Jean-Paul CROIZÉ.

Alain Carignon: „Je to SSSR, kdo zadržoval informace.“ (Fotografie C. F. D.)

Kontrola radioaktivity na zelenině na francouzsko-německé hranici. (Fotografie S. I. P. A.)

Tchernobyl : la mort lente des irradiés

Le chirurgien américain, qui soigne à Moscou les blessés de la centrale nucléaire, a annoncé hier que beaucoup d'entre eux sont condamnés.

Le Parlement européen a réclamé, hier, à Strasbourg des dommages-intérêts « équitables » à l'U.R.S.S. au nom des milliers d'agriculteurs de la C.E.E., victimes indirectes de la catastrophe de Tchernobyl. D'autre part, les députés ont adopté un texte (par 263 voix contre 30 et 30 abstentions) qui « condamne l'attitude inadmissible des autorités soviétiques qui ont refusé de fournir en temps utile aux États concernés les informations précises sur l'évolution de la situation, mettant ainsi en danger les populations ».

Selon des estimations des experts occidentaux, la catastrophe nucléaire soviétique va coûter la vie à environ cent quarante personnes, qui mourront des suites des irradiations qu'elles ont subies.

Par ailleurs, les services secrets occidentaux estiment que seulement 10 % de la masse en fission dans le cœur du réacteur a été libérée lors de l'accident. C'est dire à quoi le monde a échappé...

Quant au « nuage radioactif », aux dernières nouvelles, il se trouvait dans le ciel américain. Ces derniers jours, de la « pluie radioactive » est tombée sur quinze villes américaines de la côte Ouest à la côte Est...

MOSCOU :
Charles LAMBROSCHINI.

La catastrophe de Tchernobyl va continuer de faire des morts parmi les deux cent quatre-vingt-dix-neuf blessés qui ont été hospitalisés. C'est ce que laisse entendre hier devant les journalistes le Dr Robert Gale, spécialiste américain des greffes de moelle osseuse.

Le Dr Gale a indiqué que sur les trente-cinq personnes les plus touchées par les radiations, dix-neuf ont bénéficié d'une greffe. Les seize autres n'en ont pas eu besoin ou se trouvaient déjà dans un état trop grave. Des sept décès enregistrés depuis l'accident, tous relevaient de cette dernière catégorie. Le Dr Gale a reconnu : *« Ceux qui ont subi des lésions irréversibles vont mourir. »*

En revanche, le risque d'irradiation grave pour la population habitant au-delà du périmètre de sécurité de 30 kilomètres est pratiquement nul. A des distances plus grandes encore, *« il est extrêmement improbable que des gens puissent souffrir des conséquences de l'accident. »*

Le Dr Gale a justifié cet optimiste par des précisions chiffrées. A 800 ou 900 rads, la moelle est, sauf exception, définitivement détruite : les chances de survie sont minimes. Si l'irradiation n'a pas dépassé 500 rads, *« un traitement même peu intensif est suffisant »*.

L'offensive de Gorbatchev

Or, selon le Dr Andreï Vorobiev, un membre correspondant de l'Académie de médecine de l'U.R.S.S. qui participait aussi à la conférence de presse, seules les personnes qui se trouvaient à proximité immédiate de la centrale ont été exposées à un rayonnement important. *« Parmi les gens qui ont reçu plus de 100 rads,* a souligné le Dr Vorobiev, *il n'y a pas un seul habitant de la ville de Tchernobyl. »*

A Pripyat, une localité située encore plus près, la population n'a absorbé que la moitié du niveau de radiation théoriquement jugé dangereux. Le Dr Vorobiev a quand même lâché que sur les deux cent quatre-vingt-dix-neuf hospitalisés il y a un certain nombre de gens qui ne se trouvaient pas à l'intérieur de la centrale.

Le Dr Gale s'est refusé à spéculer sur l'éventualité d'une augmentation des cancers : *« Pour l'instant toute évaluation est impossible. Nous ne pourrons nous livrer à ce genre de calcul que le jour où nous disposerons des données de dosimétrie nécessaires. Ce n'est pas exclu dans un avenir proche. »*

Le professeur Robert Gale au cours de sa conférence de presse à Moscou.

Mais le médecin américain a longuement insisté sur *« les problèmes et les difficultés »* auxquels lui et ses collègues soviétiques s'étaient heurtés pour venir en aide aux blessés. *« L'accident a été d'une telle ampleur qu'un centre unique de greffes ne peut pas y faire face. »* Le Dr Gale a ajouté : *« Si nous avons du mal à traiter 300 cas, il est évident que nous serions tout à fait incapables de surmonter les conséquences d'une guerre thermonucléaire. »*

Entre-temps, les observateurs étrangers de Moscou s'efforcent de tirer les leçons du discours télévisé de Mikhaïl Gorbatchev mercredi soir. La plus évidente : acculé à la défensive, le secrétaire général a répliqué par l'offensive.

Il a consacré le quart de son allocution de vingt-cinq minutes à dénoncer la *« montagne de mensonges »* des Occidentaux, accusés d'avoir délibérément exagéré les dimensions de la catastrophe. Il a noté *« l'anxiété de la communauté internationale »* mais il n'a pas soufflé mot des dommages que plusieurs pays ont subis. Gorbatchev a présenté ses condoléances aux familles des victimes. Toutefois il s'est bien gardé d'offrir ses excuses aux voisins de l'U.R.S.S.

Deuxième constatation : Gorbatchev visait surtout le public soviétique. La plupart des Russes ignorant que d'autres États européens ont subi les effets des radiations et que Moscou avait tardé à prévenir les différentes capitales, c'est ce qui explique l'accumulation de contre-vérités aussi éhontées. Notamment celle-ci : *« Les autorités américaines ont mis dix jours pour informer le Congrès et des mois pour informer le monde de la tragédie dont la centrale de Three Mile Island avait été le théâtre en 1979. »*

Gorbatchev a joué sur les mots. Il a affecté de confondre l'alerte qui fut immédiatement donnée et le rapport technique dont la rédaction prit évidemment plus de temps. La preuve : l'accident ayant eu lieu le 28 mars 1979, le journal de Moscou *« Izvestia »* en rendait compte dès son édition du 29.

Le bouc-émissaire américain

Une fois de plus, il s'agissait de détourner vers le bouc émissaire étranger l'attention des Russes qui, sinon, se seraient peut-être posé des questions concernant la fiabilité du réacteur de Tchernobyl ou la promptitude des secours. La démonstration a été achevée quand Gorbatchev a annoncé une nouvelle initiative diplomatique pour limiter les conséquences de futurs accidents nucléaires : *la création d'un mécanisme international et d'assistance mutuelle »*.

En somme, il reprend à son compte le paragraphe 2 de la déclaration adoptée à la suite de l'accident de Tchernobyl par le sommet de Tokyo le 5 mai. La *« Pravda »* n'avait pourtant pas épargné ses sarcasmes à *« un texte qui réclame de l'U.R.S.S. des informations qu'elle a déjà données »*.

S'attribuant ainsi le beau rôle, Gorbatchev poursuit un troisième objectif. Conscient du coup dur que l'affaire de Tchernobyl a porté à ses tentatives de séduction de l'Ouest, il cherche à retourner la situation en donnant l'impression de faire un geste de bonne volonté. A quelque chose malheur est bon si l'accident de la centrale a pour résultat de ressusciter en Occident le mouvement pacifiste.

Ch. L.

Černobyl: pomalá smrt ozářených

Americký chirurg, který v Moskvě léčí zraněné z jaderné elektrárny, včera oznámil, že mnohé z nich čeká smrt

Evropský parlament včera ve Štrasburku požádal SSSR o „spravedlivou“ náhradu škod ve jménu tisíců zemědělců Evropského hospodářského společenství, kteří se stali nepřímou obětí černobylské katastrofy. Kromě toho přijali poslanci text (263 hlasů bylo pro, 30 proti a 30 se zdrželo hlasování), v němž se „odsuzuje nepřípustný postoj sovětských úřadů, které odepřely včasné poskytnutí přesných informací o vývoji situace státům, kterých se to týká, takže tím ohrozily jejich obyvatele“.

Podle odhadu západních expertů bude sovětská jaderná katastrofa stát život přibližně sto čtyřiceti osob umírajících na následky ozáření, které utrpěly.

Mimo to západní tajné služby odhadují, že ze štěpné hmoty v jádru reaktoru bylo při nehodě uvolněno pouze 10 %. Tím je řečeno, čemu svět unikl…

Pokud jde o „radioaktivní mrak“, ten se podle posledních zpráv nachází na americkém nebi. V posledních dnech „radioaktivní déšť“ spadl na patnáct amerických měst od západního k východnímu pobřeží…

Moskva: **CHARLES LAMBROSCHINI**

Černobylská katastrofa si i nadále vyžádá oběti mezi dvěma sty devadesáti devíti zraněnými, kteří byli hospitalizováni. To včera před novináři naznačil Dr. Robert Gale, americký specialista na transplantaci kostní dřeně.

Dr. Gale uvedl, že devatenáct z pětatřiceti osob nejvíce dotčenými radiací využilo možnosti transplantace. U šestnácti dalších to nebylo třeba, nebo se již nacházeli v příliš vážném stavu. Všech sedm osob, které od nehody zemřely, pocházelo z této poslední kategorie. Dr. Gale přiznal: „Ti, kteří utrpěli nenávratnou újmu, zemřou“.

Naproti tomu riziko vážného ozáření je pro obyvatele bydlící za třicetikilometrovým bezpečnostním okruhem prakticky nulové. V ještě větších vzdálenostech „je velice nepravděpodobné, že by kdokoliv trpěl na následky nehody.“

Dr. Gale odůvodnil tento optimismus a přesně jej vyčíslil. Od 800 nebo 900 radů je dřeň až na výjimky nenávratně zničena: šance na přežití jsou minimální. Pokud ozáření nepřesáhlo 500 radů, „léčba, byť neintenzivní, je dostačující“.

Gorbačovova ofenziva

Avšak podle Andreje Vorobjova, člena korespondenta Lékařské akademie SSSR, který se tiskové konference zúčastnil také, pouze osoby, které se nacházely v bezprostřední blízkosti

elektrárny, byly vystaveny značnému záření. „Mezi lidmi, kteří byli vystaveni záření vyššímu než 100 radů," podtrhl p. Vorobjov, „není jediný obyvatel města Černobyl."

V Pripjati, obci položené ještě blíže, obyvatelstvo neabsorbovalo více než polovinu úrovně radiace, která je teoreticky považovaná za nebezpečnou. Dr. Vorobjov každopádně připustil, že mezi dvěma sty devadesáti devíti hospitalizovanými je určitý počet lidí, kteří se nenacházeli uvnitř elektrárny.

Dr. Gale odmítl spekulovat ohledně možného zvýšení výskytu rakoviny: „Pro tuto chvíli je odhad nemožný. Nemůžeme se spoléhat na tento druh výpočtu, dokud nebudeme mít nezbytné dozimetrické údaje. V blízké budoucnosti to není vyloučené."

Americký lékař ale dlouho velmi zdůrazňoval „problémy a těžkosti", na které on a jeho sovětští kolegové naráželi při pomáhání zraněným. „Nehoda byla tak rozsáhlá, že jediné transplantační centrum jí může stěží čelit." Dr. Gale dodal: „Pokud máme problémy s léčbou 300 případů, je zřejmé, že bychom nebyli absolutně schopni překonat následky termonukleární války."

Mezitím se moskevští zahraniční pozorovatelé snaží vyvodit ponaučení z televizního projevu Michaila Gorbačova ve středu večer. To nejočividnější je, že generální tajemník, který byl zatlačen do defenzivy, odpověděl ofenzivou.

Čtvrtinu své krátké pětadvacetiminutové řeči věnoval vyvracení „hory lží" Západu, jejž obvinil z úmyslného zveličování rozměrů katastrofy. Zmínil „úzkost mezinárodního společenství", ale nezmínil se ani slovem o škodách, které utrpělo několik zemí. Gorbačov vyjádřil svou soustrast rodinám obětí. Přesto se zdržel jakýchkoliv omluv zemím sousedících se SSSR.

Druhé konstatování: Gorbačov cílil pouze na sovětské publikum. Většina Rusů neví, že další evropské státy utrpěly následky radiace a že Moskva se opozdila s upozorněním dalších států, což vysvětluje hromadění taktéž nestoudných nepravd. Jedna za všechny: „Americkým úřadům, jejichž elektrárna Three Mile Island byla dějištěm (události) v roce 1979, trvalo deset dní, než o tragédii informovaly kongres, a měsíce, než informovaly svět."

Gorbačov slovíčkařil. Směšoval poplach, který byl okamžitě vydán, a technickou zprávu, na jejíž přípravu bylo samozřejmě potřeba mnohem více času. Důkaz: nehoda se stala 28. března 1979, moskevské noviny „Izvestija" o ni informovaly ve svém vydání z 29. března.

Americký obětní beránek

Opět šlo o to, aby byla odvrácena pozornost Rusů, kteří si nejspíš kladli otázku ohledně spolehlivost černobylského reaktoru nebo rychlosti záchranných prací, směrem k zahraničnímu obětnímu beránkovi. Gorbačovův projev byl zakončen oznámením o nové diplomatické iniciativě za omezení následků budoucích jaderných nehod „vytvořením mezinárodního mechanismu a vzájemné pomoci."

Konečně si také přivlastňuje druhý odstavec deklarace přijaté v důsledku černobylské nehody summitem v Tokiu 5. května. „Pravda“ si přece však neušetřila sarkasmus ohledně „textu, který po SSSR požaduje informace, které už vydal“.

Gorbačov si přivlastňuje krásnou roli a tím sleduje třetí cíl. Je si vědom tvrdé rány, kterou černobylská aféra jeho pokusům o svádění Západu zasadila, a proto se pokouší navodit situaci štědrým vyvoláním dojmu gesta dobré vůle. Všechno špatné je pro něco dobré, pokud nehoda elektrárny má za následek vzkříšení pacifistického hnutí na Západě.

Ch. L.

La « Pravda » critique la TV soviétique

Curieux débat à Moscou : la « Pravda » a reproché implicitement à la Télévision soviétique la pauvreté de ses reportages sur les suites de l'accident à la centrale nucléaire de Tchernobyl.

Dans un article critique, qui de l'avis de beaucoup semble surtout destiné à ouvrir des discussions sur les lacunes de l'information, le quotidien du P.C. soviétique souligne la nécessité d'une plus grande « efficacité » dans ce secteur et réclame l'abandon de thèses « dépassées ».

« En matière d'information, écrit la « Pravda », l'efficacité est proportionnelle au dynamisme. Celui-ci a augmenté dans une certaine mesure et nous avons pu le constater en regardant des reportages quotidiens sur la centrale de Tchernobyl. Mais toutes les possibilités ne sont pas encore épuisées. »

« Souvent, déplore le journal, il y a une sorte de loi : plus l'événement commande une approche dynamique, moins nous avons de chances de le voir suivi en direct par la télévision. » La « Pravda » étend ses critiques à l'ensemble des programmes de TV et fait état de lettres de lecteurs qui se plaignent du caractère superficiel des émissions.

« Montrer de l'acier et des machines sans que l'homme soit présent ou faire l'éloge d'une usine alors que la branche tout entière accuse des retards c'est faire de l'information pompeuse et fuir les réalités. »

Les programmes « manquent de nerf » et trop rares sont les émissions rendant compte d'événements qui se sont produits quelques heures auparavant.

Quant aux informations sur le monde capitaliste, elles sont jugées « monotones, truffées de schémas d'une grande banalité, on y montre surtout des meetings, des manifestations, et des protestations, mais rarement les acquis de la science ou de la technologie... ».

La « Pravda » se moque ouvertement des correspondants à l'étranger de la TV qui « dans une rue, sur fond de limousines et de vitrines scintillantes » commentent les articles de la presse locale tandis que les images ne « collent pas à leur texte ».

„Pravda“ kritizuje sovětskou televizi

Zvláštní debata v Moskvě: „Pravda“ implicitně vytkla Sovětské televizi nedostatečnost jejích reportáží o následcích nehody v jaderné elektrárně v Černobylu.

V kritickém článku, který podle názoru mnohých vypadá zejména jako určený k otevření diskuze ohledně mezer v informacích, deník sovětské komunistické strany zdůrazňuje nutnost podstatně větší „efektivnosti“ a žádá upuštění od „překonaných“ tezí.

„Co se týče informace“, píše „Pravda“, je efektivnost úměrná k dynamičnosti. Ta se do značné míry zvýšila, což jsme mohli vidět v každodenních reportážích o černobylské elektrárně. Ale všechny možnosti ještě nejsou vyčerpány.“

„Často“, naříkají noviny, „je tam určité pravidlo: čím více událost vyžaduje dynamický přístup, tím méně máme šancí ji vidět v přímém televizním přenosu. „Pravda“ rozšiřuje svoji kritiku na všechny televizní programy a vypočítává dopisy čtenářů, které si stěžují na povrchní charakter vysílání.

„Ukazovat ocelárnu a stroje bez lidí, nebo vychvalovat továrnu, zatímco celé odvětví má zpoždění – tomu se říká dělat nabubřelé informace a vyhýbat se realitě.“

Programy „postrádají energii“ a vysílání se velmi zřídka zabývá událostmi, které se staly několik hodin předtím.

Pokud jde o informace z kapitalistického světa, jsou považovány za „monotónní, plné velice banálních schémat, ukazovány jsou zejména meetingy, manifestace, protesty, avšak jen zřídka úspěchy dosažené ve vědě nebo technologii…“

„Pravda“ se otevřeně vysmívá televizním zpravodajům zahraničí, kteří na pozadí limuzín a třpytivých vitrín komentují články místního tisku, zatímco obrázky neodpovídají jejich textu.

Tchernobyl : le bilan s'alourdit encore

Entre le 15 et le 17 mars, 99 blessés dont 20 dans un état grave : ce sont les derniers chiffres fournis par le directeur de l'Agence internationale de l'énergie atomique.

Quinze morts et deux cent quatre-vingt-dix-neuf blessés dont vingt dans un état critique, tel est le nouveau bilan de l'accident de Tchernobyl fourni par la directeur de l'Agence internationale de l'énergie atomique, M. Blix. Toutefois, on ne sait si ce chiffre inclue les deux techniciens tués au moment même de l'explosion.

La température du réacteur est actuellement de 200 à 250 degrés. M. Blix a précisé par ailleurs qu'il *« n'avait aucune indication »* sur le fait qu'une expérience était en cours au moment de l'explosion. Un membre de la commission gouvernementale chargée de l'enquête sur l'accident, Viktor Sidorenko, avait déclaré mercredi à Moscou que *« des travaux expérimentaux »* étaient en cours.

A Tchernobyl, un régime de laisser-passer a été institué pour circuler dans la zone accidentée. Dans un rayon de 30 kilomètres autour de la centrale, les habitants de plusieurs villages biélorusses évacués sont autorisés à se rendre chez eux brièvement pour récupérer les documents et effets personnels laissés à domicile.

« Bielorussie soviétique » annonce d'autre part la reprise prochaine des travaux agricoles dans la région. Sur autorisation des services sanitaires, des équipes d'ouvriers agricoles seront bientôt autorisées à pénétrer dans la zone pour y effectuer les semailles.

Pour sa part, l'édition ukrainienne de la « Pravda » souligne qu'à la centrale même, *« le niveau de radiation s'améliore lentement »*. Des centaines d'ouvriers, indique le journal, sont affectés au pompage de l'eau contaminée du système de refroidissement du réacteur accidenté.

Enfin, « Culture soviétique » cite un exemple à ne pas suivre : celui du chef d'une équipe de décontamination qui *« s'est enfui au bout de deux jours »* et a tenté de se procurer un certificat médical de complaisance. Pour sa défection, qui a eu pour effet de laisser sans contrôle nécessaire des autocars transportant des femmes et des enfants évacués de la ville de Pripiat, V. Malofienko a été exclu du parti.

Selon John Gofman, professeur de médecine à l'université de Californie, à Berkeley, au moins 32 900 personnes habitant en Scandinavie ou dans le reste de l'Europe vont avoir des cancers et la moitié d'entre elles en mourront. En outre, 23 000 Soviétiques pourraient mourir du cancer pour la même raison.

Cependant, d'autres experts font des estimations moins graves. Deux médecins, Thomas Cochran (Conseil de défense des ressources naturelles) et Frank von Hippel (université de Princeton) estiment que 51 280 personnes au moins vont avoir des cancers du fait de l'accident mais que seules 5 128 d'entre elles en mourront. Ce bilan a été obtenu par simulation sur ordinateur.

En France, Alain Madelin, ministre de l'Industrie, a annoncé, hier, la mise en place d'un nouveau service gratuit d'information sur le nucléaire par Minitel. Et de préciser : *« Depuis ce matin, j'ai mis en place un nouveau service Minitel pour que les gens puissent poser toutes les questions sur Tchernobyl, sur la situation en France, sur le nucléaire en France, à partir d'un centre serveur gratuit »* (consulter en faisant le 05.30.20.30).

A propos de l'incident survenu en 1984 dans la centrale nucléaire du Bugey, M. Madelin a annoncé qu'il se rendrait mardi prochain dans cette centrale, *« avec des journalistes, avec des parlementaires concernés, pour regarder sur place. Donc je suis vraiment décidé à faire le jeu de la vérité »*.

De son côté, le service central de protection contre les rayonnements ionisants (S.C.P.R.I.) annonce que le rayonnement ambiant régnant sur l'ensemble du territoire français se situe à des *« niveaux normaux »*.

Černobyl: bilance se dále zhoršuje

Mezi 15 a 17 březnem (???), 99 zraněných, z toho 20 ve vážném stavu: to jsou poslední počty zveřejněné ředitelem Mezinárodní agentury pro atomovou energii.

Patnáct mrtvých a dvě stě devadesát devět raněných, z toho dvacet v kritickém stavu, to je nová bilance černobylské nehody, kterou předložil ředitel Mezinárodní agentury pro atomovou energii H. Blix. Není nicméně jasné, zda toto číslo zahrnuje i oba techniky zabité přímo v momentu exploze.

Teplota reaktoru je aktuálně mezi 200 a 250 stupni. P. Blix dále upřesnil, že „nemá žádnou indicii“ o skutečnosti, že v momentě, kdy reaktor explodoval, probíhal experiment. Jeden ze členů vládní komise pověřené vyšetřováním nehody, Viktor Sidorenko, ve středu v Moskvě prohlásil, že probíhaly „zkušební práce“.

V Černobylu byl pro postiženou zónu ustanoven režim volného pohybu. V třicetikilometrovém okruhu kolem elektrárny obyvatelé několika evakuovaných běloruských vesnic dostali povolení ke krátkému návratu do svých domovů, aby si vyzvedli dokumenty a osobní věc zanechané doma.

K tomu „Sovětské Bělorusko“ oznamuje opětovné zahájení zemědělských prací v regionu. Na základě povolení zdravotních služeb budou moci čety zemědělských dělníků brzy proniknout do zóny, aby tam uskutečnily setbu.

Ukrajinské vydání „Pravdy“ zase zdůrazňuje, že přímo na elektrárně „se míra radiace pomalu zlepšuje“. Stovky dělníků, naznačují noviny, jsou přiděleny k čerpání kontaminované vody z chladicího systému havarovaného reaktoru.

Konečně, „Sovětská kultura“ cituje příklad, jež není hoden následování: vedoucí jedné z dekontaminačních skupin, který „uprchnul po dvou dnech“ a pokusil si podvodně opatřit lékařské potvrzení. Pro svoji zradu, která měla za následek ponechání autobusů odvážejících děti a ženy z Pripjati bez nezbytného doledu, byl V. Malofjenko vyloučen ze strany.

Podle Johna Gofmana, profesora medicíny z Kalifornské univerzity v Berkeley, přinejmenším u 32 900 osob žijících ve Skandinávii nebo ve zbytku Evropy propukne rakovina a polovina z nich na ni zemře. Mimo to, 23 000 Sovětů může zemřít na rakovinu ze stejného důvodu.

Odhady jiných expertů nicméně nejsou tak vážné. Dva lékaři, Thomas Cochran (Výbor ochrany přírodních zdrojů) a Frank von Hippel (Princetonská univerzita) odhadují, že přinejmenším 51 280 osob dostane rakovinu kvůli nehodě, avšak pouze 5 128 z nich zemře. Tato bilance byla získána počítačovou simulací.

Ve Francii ministr průmyslu Alain Madelin včera oznámil zřízení nové neplacené informační služby k jaderné energii na Minitelu. K upřesnění: „Od dnešního rána jsem zřídil novou službu na Minitelu, kde lidé mohou pokládat všechny otázky ohledně Černobylu, ohledně situace ve Francii, ohledně nukleární energie ve Francii, tato služba je zdarma“ (pro spojení vytočte 05.30.20.30).

Ohledně incidentu, který se stal v roce 1984 v jaderné elektrárně v Bugey, p. Madelin oznámil svou návštěvu této elektrárny příští úterý „včetně novinářů a poslanců, kterých se to týká, aby místo blíže ohledal. Jsem tedy opravdu odhodlán hrát hru na pravdu“.

Ústřední služba pro ochranu proti ionizujícím zářením (S. C. P. R. I.) vedle toho oznámila, že okolní záření převládající na francouzském území je v „normálu“.

Un premier bilan du travail de la cellule d'information du ministère de l'Industrie

Tchernobyl : les dix mille questions des Français

La situation semble s'améliorer sur le site de la centrale nucléaire soviétique. En France, les préoccupations du public ne sont pas toujours celles que l'on croyait.

Un mois, jour pour jour, après l'explosion d'un réacteur dans la centrale nucléaire de Tchernobyl (Ukraine), le bilan s'élève à dix-neuf morts et près de trois cents blessés. Les Soviétiques laissent entendre que, sur place, la situation reste préoccupante à plusieurs égards. La « Pravda » en particulier, annonce que des mesures de chaleur ont pu être effectuées, montrant que la température du réacteur atteint encore 200 degrés. De la même manière, ont vient d'apprendre que le taux de radioactivité reste très élevé autour de la centrale. Seuls des engins téléguidés peuvent s'approcher, et une firme française de Manosque (Alpes-de-Haute-Provence), contactée par Moscou, pourrait fournir un petit char automatique équipé d'un bras articulé.

Par ailleurs, les Soviétiques affirment se préparer à la remise en service – avant la fin de l'année – des réacteurs n°* 1 et 2 de la centrale, mais annoncent éprouver des difficultés avec le réacteur n° 3 dont le toit aurait pris feu après l'explosion du n° 4, le 26 avril dernier.

Ainsi, même s'il semble bien que tout risque de nouvelle pollution soit désormais écarté, les experts continuent à surveiller avec une extrême attention ce qui se passe en Ukraine. En France, cela permet aux spécialistes de rassurer l'opinion publique.

Entre 1 500 et 2 000 appels téléphoniques par jour : la cellule d'information créée par le ministre de l'industrie Alain Madelin, à la suite de la catastrophe de Tchernobyl, n'a pas chômé. Les trente spécialistes, physiciens, médecins, hauts fonctionnaires qui s'y relaient ont répondu en une semaine à plus de 10 000 questions dont l'analyse permet déjà de dégager une idée assez précise des préoccupations des Français devant cette situation sans précédent.

Si les habitants de l'Hexagone ont manifesté des craintes devant les risques d'irradiation, leurs interrogations diffèrent sensiblement de ce que les responsables des secteurs concernés avaient pu imaginer. *« Les questions,* résume le directeur de l'information du ministère de l'Industrie, Christian d'Oléon, qui a la responsabilité de cette cellule, *ont surtout porté sur des problèmes pratiques, alimentation, voyages, précautions à prendre avec les enfants, en raison de l'existence du nuage radioactif. »*

« Le fait d'avoir mobilisé des spécialistes pour répondre « à ligne ouverte » au grand public, poursuit-il, a certainement contribué à dissiper les fausses inquiétudes. Mais à aucun moment nos interlocuteurs n'ont paru être en proie à une angoisse comparable à celle qu'on a pu observer en Allemagne fédérale. Le bilan des appels indique notamment que les Français ont confiance dans la sécurité de nos centrales nucléaires. Un très petit nombre seulement de nos correspondants a évoqué la possibilité d'avoir à interrompre leur fonctionnement. »

Les épinards soumis, à Colmar, aux détecteurs de radiation.

Compteur Geiger

Ce point n'est pas le moins surprenant, en effet. Si l'on procède à un classement des questions qui sont revenues le plus fréquemment, celle qu'on pourrait résumer par, *« un accident semblable à celui survenu en U.R.S.S. peut-il se produire en France ? »*, ne vient qu'en huitième position, juste après les demandes d'information sur le point de la situation à Tchernobyl – *« Les Russes ont-ils maintenant maîtrisé le réacteur ? Etes-vous certains qu'ils disent bien la vérité ? »*

Les interrogations sur la sûreté de nos équipement électronucléaires ne précèdent que de peu d'ailleurs une autre demande concrète : *« Où peut-on acheter un compteur Geiger ? »* Signalons au passage à ceux qui pourraient être intéressés qu'un scintillomètre est un appareil relativement onéreux. Le premier prix est d'environ 2 000 F et pour disposer d'une machine sensible, il faut compter 10 000 F à 12 000 F, selon les renseignements fournis par les techniciens. En outre, les indications recueillies peuvent être délicates à interpréter.

La question numéro un, celle qui est revenue dans la moitié au moins des appels concernait l'alimentation : *« Peut-on manger sans risques des légumes verts et des produits frais ? Ne faut-il pas éviter les salades et les épinards ? »* Visiblement la décision prise le 13 mai par le préfet d'Alsace, d'interdire pendant dix jours la commercialisation et la récolte des épinards, parce qu'on y avait relevé 2 600 bécquerels par kilo, avait jeté le trouble dans les esprits.

« Vous pouvez manger sans crainte des fruits et des légumes, ont répondu sans désemparer les spécialistes des problèmes nucléaires à leurs correspondants. *Il n'y a aucun danger. Lavez-les simplement à l'eau. Sachez, si cela peut vous rassurer, que le lavage fait disparaître entre 30 % à 90 % de la radioactivité. Au demeurant celle-ci décroît avec le temps. Au bout d'une semaine par exemple, l'iode a perdu la moitié de son activité. »*

La deuxième préoccupation des Français a concerné les voyages. *« Peut-on se rendre sans risque dans les pays de l'Est, en Pologne, en Roumanie, en Bulgarie ? »* Manifestement nos concitoyens tenaient à s'assurer que leurs vacances ne seraient pas compromises. En fait, seul le niveau de la radioactivité dans les régions de Kiev et de Minsk peut encore poser problème aujourd'hui. Mais il est probable que les autorités soviétiques de leur côté, ont pris des mesures pour contrôler l'accès des zones qui pourraient être dangereuses.

Réponses sur mesure

Troisième question, revenant dans environ 20 % des appels, et plus sérieuse celle-ci : *« Les femmes enceintes doivent-elles craindre pour la santé de leur futur enfant ? »* Les médecins ont répondu en rappelant le communiqué publié par le ministère de la Santé, selon lequel *« le déroulement des grossesses en cours ne nécessite aucune précaution particulière »*. Pas de restriction non plus pour les jeux dans les bacs à sable des jardins publics et les bains de mer ou de rivière, qui constituaient le quatrième thème de préoccupation.

Venaient ensuite des demandes sur le niveau de la radioactivité dans telle ou telle région, ou bien la probabilité de voir le nuage de poussières passer à nouveau au-dessus de la France. Faut-il rappeler que la dose moyenne subie par les habitants de l'Hexagone du fait de Tchernobyl, correspond au cinquième de celle qu'occasionne un voyage en avion Paris-Los Angeles ou quinze jours aux sports d'hiver ?

En fait, toutes ces questions témoignent moins d'une profonde inquiétude que d'une réelle ignorance devant les phénomènes de radioactivité que les spécialistes de ces problèmes et les media devraient bien s'employer à combler. Le lundi de la Pentecôte, par exemple, plusieurs dizaines d'appels ont signalé l'apparition de traces jaunes suspectes sur les troncs des arbres et à la surface des piscines. Il ne s'agissait naturellement ni de manifestations radioactives, ni même de « yellow cake » (oxyde d'uranium), mais tout simplement de pollen. Un phénomène de saison....

La cellule d'information installée au ministère de l'Industrie va continuer à fonctionner en s'adaptant au nombre des appels. On peut maintenant consulter son fichier par Minitel, grâce au numéro vert : 05.30.20.30. Avec à partir d'aujourd'hui, une novation supplémentaire : la possibilité de taper sur le clavier toutes les questions particulières qui n'auraient pas été prévues et de venir chercher dans les jours qui suivent, par le même moyen, une réponse « sur mesure ».

Édouard THÉVENON.

První zhodnocení práce informační jednotky ministerstva průmyslu

Černobyl: deset tisíc otázek Francouzů

Zdá se, že přímo v sovětské jaderné elektrárně se situace zlepšuje. Ve Francii nejsou starosti veřejnosti pokaždé takové, v jaké se věří.

Po explozi reaktoru v černobylské jaderné elektrárně (Ukrajina) se měsíc, den za dnem, bilance zvyšovala na devatenáct mrtvých a téměř tři sta zraněných. Sověti naznačují, že situace na místě zůstává v několika zřetelech znepokojující. Zejména „Pravda“ oznámila, že byla uskutečněna měření tepla, která ukázala, že teplota reaktoru stále dosahuje 200 stupňů. Stejným způsobem se dozvídáme, že míra radioaktivity zůstává kolem elektrárny velmi zvýšená. Přiblížit se mohou pouze dálkově ovládané stroje, a francouzská firma z Manosque (Alpes-de-Haute-Provence), kontaktovaná Moskvou, by mohla poskytnout malý vozík vybavený článkovou rukou.

Na druhé straně Sověti potvrdili, že se chystají – před koncem roku – znovu uvést do provozu elektrárenské reaktory č. 1 a 2, oznámili ale, že mají potíže s reaktorem č. 3, jehož střecha 26. dubna po výbuchu reaktoru č. 4 hořela.

Stejně tak, i když se zdá, že veškeré hrozby nového znečištění jsou od nynějška odstraněny, experti nadále s extrémní opatrností dohlížení na to, co se děje na Ukrajině. To dovoluje francouzským specialistům, aby uklidnili veřejné mínění.

Mezi 1500 a 2000 telefonickými voláními denně: informační jednotka, vytvořená ministrem průmyslu Alainem Madelinem v důsledku černobylské katastrofy, nezahálela. Třicet střídajících se specialistů, fyziků, lékařů a vysokých funkcionářů v jednom týdnu zodpovědělo více než 10 000 otázek, které analyzovali, což již dovolilo vytvořit přesnou představu o starostech Francouzů ohledně takto bezprecedentní situace.

Pokud obyvatelé Hexagonu dali najevo obavy ohledně nebezpečí ozáření, jejich dotazování se značně liší od toho, co si odpovědní činitelé sektorů, kterých se to týká, mohli představit. „Otázky,“ shrnuje informační ředitel ministerstva průmyslu zodpovědný za tuto jednotku Christian d´Oléon, „jsou vznášeny hlavně ohledně praktických problémů, stravování, cestování, opatření spojených s dětmi, z důvodu existence radioaktivního mraku.“

„Bylo nutné mobilizovat specialisty na „otevřené lince“ pro širokou veřejnost, usilujíce o jisté přispění k rozptýlení falešných znepokojení. Naši zástupci se ale v žádné chvíli neukázali jako oběti úzkosti, jaká mohla být pozorována v západním Německu. Vyhodnocení hovorů zejména ukazuje, že Francouzi mají důvěru v bezpečnost našich jaderných elektráren. Pouze velmi malá část našich volajících připomněla možnost, že by se měl jejich provoz přerušit.“

Geigerův počítač

Tato otázka není vskutku nejméně překvapivá. Pokud přistoupíme ke třídění otázek, které se opakují nejčastěji, mohou být shrnuty takto: otázka „Může se ve Francii stát podobná nehoda jako ta v SSSR?“ přichází až na osmém místě, hned po žádostech o informace ohledně situace v Černobylu – „Ovládají nyní Rusové reaktor? Jste si jisti, že skutečně říkají pravdu?“

Dotazování na bezpečnost našeho jaderného zařízení ostatně ani trochu nepředstihuje další konkrétní požadavek: „Kde můžeme koupit Geigerův počítač?“ Za pochodu naznačujeme těm, které by to mohlo zajímat, že scintilometr je relativně nákladný přístroj. Podle informací techniků je nejnižší cena kolem 2000 F, a k získání citlivého zařízení je nutno počítat 10 000 až 12 000 F. Nasbírané informace kromě toho mohou být náročné na vysvětlení.

Otázka číslo jedna, která se objevuje přinejmenším v polovině hovorů týkajících se stravování, zní: „Můžeme být bez rizika jíst čerstvou zeleninu a ovoce? Není nutné se vyhnout salátům a špenátu?“ Rozhodnutí přijaté alsaským prefektem 13. května o zákazu obchodu se špenátem a jeho sklizni po dobu deseti dní kvůli tomu, že bylo odhaleno 2600 becquerelů na kilogram, očividně způsobilo rozruch.

„Můžete bez obav jíst ovoce a zeleninu,“ odpovídali v jednom kuse odborníci na nukleární otázky tazatelům. Jednoduše je omyjte ve vodě. Vězte, pokud vás to uklidní, že po umytí 30 % a 90 % radioaktivity zmizí. Koneckonců, ta také ubývá s časem. Například jód po jednom týdnu ztratil polovinu své aktivity.“

Druhá starost Francouzů se týkala cest. „Můžeme bez nebezpečí vyjet do východních zemí, do Polska, Rumunska, Bulharska?“ Naši spoluobčané se evidentně ujišťují, že jejich prázdniny nebudou kompromisní. Ve skutečnosti úroveň radioaktivity může dnes představovat problém pouze v kyjevském a minském regionu. Je ale pravděpodobné, že sovětské úřady zavedly z vlastní vůle měření, aby kontrolovaly vstup do oblastí, které by mohly být nebezpečné.

Odpovědi na měření

Třetí otázka, objevující se přibližně ve 20 % hovorů, je vážnější: „Mají se těhotné ženy obávat o zdraví svých budoucích dětí?“ Lékaři odpovídali, připomínaje úřední zprávu ministerstva zdravotnictví, podle které „rozvíjení se probíhajících těhotenství nevyžaduje zvláštních opatření“.

Žádná omezení týkající se her na pískovištích ve školkách, nebo koupání se v moři či řece, která představovala čtvrté téma starostí, také nebyla nutná.

Pak přichází požadavky ohledně úrovní radioaktivity v tom nebo tom regionu, kde je velká pravděpodobnost nového přechodu oblaku prachu nad Francií. Je nutné připomínat, že průměrná dávka, které byli vystaveni obyvatelé Hexagonu kvůli černobylské události, odpovídá

pětině té, kterou způsobí cesta letadlem mezi Paříží a Los Angeles nebo patnáct dní zimních sportů?

Všechny tuto otázky vlastně nesvědčí ani tak o hlubokém znepokojení, jako spíš o faktické neznalosti tváří v tvář jevům spojeným s radioaktivitou, již by se odborníci, stejně jako media měli snažit napravit. Například o svatodušním pondělí několik desítek hovorů upozornilo na zjevení podezřelých žlutých stop na kmenech stromů a hladinách bazénů. Přirozeně se nejednalo ani o projevy radioaktivity, ani „yellow cake“ (oxid uranu), ale velmi jednoduše o pyl. Sezónní fenomén…

Informační jednotka umístěná na ministerstvu průmyslu bude dál fungovat, přizpůsobena počtu hovorů. Svůj seznam je možno konzultovat Minitelem, díky zelenému číslu: 05.30.20.30. Ode dneška s dodatečnou inovací: možností naťukat do klávesnice všechny zvláštní otázky, které nebyly předvídány a v následujících dnech hledat odpověď „na míru“ stejným způsobem.

Édouard THÉVENON.

Foto: Špenát předložený ke kontrole detektorem radiace v Colmaru.